לִצְפּוֹנָהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, שכל מעשה חטאת בצפון (רש"י), שמעשה חטאת בצפון אינו משום שיש בצפון העזרה קדושה מיוחדת, אלא הוא קביעות מקום בעלמא לעשות מעשה חטאת בצפון, ולכן אף מחוץ לירושלים מעשיה בצפון (מנחת אברהם, ע"פ רש"י בזבחים נה, ב ד"ה וחד להכשיר, אך מציין, שלפי גירסת הצאן קדשים שם ברש"י אין מקור לכך שזו קביעות מקום בעלמא).

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר אֲבִית הַדֶּשֶׁן נִשְׂרָפִין, ונחלקו תנא קמא ורבי יוסי בשתי מחלוקות, לדעת תנא קמא צריך לשרוף בצד צפון, ולדעת רבי יוסי אין צורך דוקא בצפון, ולדעת רבי יוסי צריך שיהא שם דשן תחילה, ולדעת תנא קמא אין צורך בזה (ליקוטי הלכות זבחים קו, א, אך ראה שיח יצחק שמפרש מחלוקתם באופן אחר). ושורש מחלוקתם אחת היא, האם יש דין שבית הדשן יהיה מקום מיוחד לשריפה, וכך דעת תנא קמא, ועל ידי שקובעים שמקום זה יהא לשריפה הוא נקרא 'בית הדשן', ומטעם זה אין צורך לתת שם קודם דשן, כי הוא כבר נקרא בית הדשן, ולכן גם סובר שצריך להיות בצפון, שכיון שנאמר דין מקום לשריפה, הוא צריך להיות בצד צפון, ככל מעשה חטאת שדינה בצפון, אך לדעת רבי יוסי שאין דין קביעות מקום מיוחד לבית הדשן, כיון שאין דין מקום אין צורך בצד צפון, ובכדי שיקרא בית הדשן צריך להיות שם מקודם דשן (חי' רבי אריה לייב מאלין ב, לב).

שֶׁיְּהֵא לְשָׁם דֶּשֶׁן, ואין צורך שיהא שם דשן קודם שריפת כל חטאת הנשרפת, אלא די אם נתנו במקום זה פעם אחת דשן (שיח יצחק; קרבן אהרן תורת כהנים ויקרא פרק ה), וכמפורש בגמ' בפסחים (עה, ב) "על שפך הדשן ישרף' וכו', אף על פי שאין שם דשן' (משכיל לאיתן זבחים קו).

וְלֹא הַמְסַדֵּר אֶת הַמַּעֲרָכָה – המסדר את האברים על המערכה (ריטב"א), ולא רק המסדר את העצים עליה [והראיה, שהרי הברייתא כתבה את 'המסדר את המערכה' לאחר 'המצית את האור', ואילו 'המסדר את המערכה' הכוונה למסדר העצים, היה עליה להקדים זאת ל'המצית את האור'] (שיח יצחק). ויש שפירש, שהכוונה למסדר העצים (רבינו הלל על תורת כהנים אחרי מות פרק ו).

הַמְסַיֵּעַ בְּשָׁעַת שְׁרִיפָה – שהופך את הבשר שעל האש (ריטב"א), או מחתה בגחלים, או משליך עצים על האש (רמב"ם פרה אדומה ה, ד), כדי להגדיל את המדורה, אחרי שכבר הונחו הפרים עליה, אבל קודם לכן, הוא כמצית את האור שאינו מטמא בגדים (חסדי דוד על התוספתא ג, יב).

מַשְׁנָה. אָמְרוּ לוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל 'הְגַיַּע שָׁעִיר לַמִּדְבָּר', שקודם לכן אסור לכהן גדול להמשיך בעבודתו, שנאמר 'ושלח את השעיר במדבר', ואחר כך 'ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה', ומחמת איסור זה היה קורא בתורה רק אחר הגעת השעיר למדבר (רש"י כאן ולהלן בגמ'), ואמנם הקריאה אינה עבודה, אך צורך עבודה היא (מרומי שדה). ויש שכתב שאיסור זה של עבודה קודם הגעת השעיר למדבר, הוא מדאורייתא (שפת אמת, בדעת רש"י), ויש שכתב, שאיסור עבודה הוא מן התורה, והקריאה שהיא צורך עבודה שאסורה, זו תקנת חכמים (הערות הגרי"ש אלישיב, בדעת רש"י). ויש שכתב, שאיסור העבודה והקריאה אינם מן התורה, רק כיון שבא לקרוא פרשת יום הכיפורים, נכון לעשות את המצוה ואח"כ לקרוא בתורה, כאומר קיימתי את האמור בה (שפת אמת).

ויש שסובר, שרק עבודה אסורה עד הגעת השעיר למדבר, אך קריאת התורה מותרת, והיה קורא בתורה בשעת הליכת המשלח למדבר (ר"י מלוניל). ויש שסובר להיפך, שעבודה מותרת גם קודם הגעת השעיר למדבר, ורק קריאה בתורה אסורה עד הגעת השעיר למדבר (רמב"ם עבודת יום הכפורים ג, ז, ע"פ מהר"י קורקוס שם, וערוך השולחן קדשים קסא, טו), משום שעד גמר מצות השילוח צריך הכהן גדול להיות עומד בעזרה, ולא היה רשאי לצאת לעזרת נשים לקרות בתורה (חי' מרן הגרי"ז, במכתב בסוף הספר, בשם אביו מרן הגר"ח). ולדעה זו, איסור זה הוא מדרבנן (הערות הגרי"ש אלישיב, שהרי לא הזכיר הרמב"ם מקור מן הכתובים).

סִימָן גָּדוֹל הָיָה לָהֶם וְכוּ', הטעם שרבי יהודה מכנה את סימנו 'סימן גדול', אף שסימן זה של הליכת שלשה מיל הוא פחות מובהק, שיתכן ומחמת אונס של חולשה וכדו' התעכב המשלח בדרכו, ואילו סימן הנפת הסודרים הוא מובהק יותר, אלא מאחר שיש חיסרון גדול יותר בסימן הנפת הסודרים, שאנו צריכים לסמוך על המניף, ואולי בכדי למהר את עבודת הכהן גדול וכפרת היום הוא משקר שכבר הגיע השעיר [כפי שהבבליים היו מתלשים בשערו ואומרים לו 'טול וצא טול וצא', לזרזו, כמבואר במשנה לעיל (סז, א)], לכן מכנה את סימנו של הליכת שלשה מיל 'סימן גדול' (שיח יצחק).

וְשׁוֹהִין כְּדֵי מִיל, כלומר שהקיפו את הר הבית, שהיקפו מיל (רש"ש).

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר וַהֲלֹא סִימָן אַחַר הָיָה לָהֶם, לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית וְכוּ'. ותנא קמא ורבי יהודה סוברים כדעת הברייתא (לעיל סז, א) שבתחילה קשרו לשון של זהורית במקדש, אך כשקרה שלפעמים לא הלבין והיו עצבים ומתביישים, התקינו לקשור חציו בסלע וחציו בין קרניו, ואילו דעת רבי ישמעאל היא, שלעולם היו קושרים את הלשון במקדש (תוס' יו"ט). ויש שפירש, שתנא קמא ורבי יהודה סוברים, שכיון שלפעמים היה הלשון מלבין עוד קודם הגעתו למדבר [כמבואר בגמ' לעיל (שם)], לכך אי אפשר לסמוך על סימן זה, ואילו רבי ישמעאל סובר שכיון שבדרך כלל לא הלבין קודם לכן, ואם כן יש חזקה שלא הלבין קודם לכן, לכך יכלו לסמוך על סימן הלבנת הלשון (הערות הגרי"ש אלישיב).

גְּמָרָא. דְּקָסָבַר רַבִּי יְהוּדָה כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ שָׁעִיר לַמִּדְבָּר נַעֲשֵׂית מִצְוָתוֹ. שלדעת תנא קמא נעשית מצותו משהגיע לצוק, ולכן לדעתו יש צורך לעשות דירכאות, אך לדעת רבי יהודה שנעשית מצותו הוא משיגיע לתחילת המדבר, לכן לדעתו אין צורך לעשות דירכאות, כי עד תחילת המדבר הוא שלשה מיל בלבד, ואפשר לאמוד על ידי הליכת שיעור זה (רמב"ם בפיהמ"ש; רע"ב). ולדעת אביי, רבי יהודה אינו סובר את המובא במשנה ובברייתא לעיל (סז, א) שהיו קושרים חציו בסלע וחציו בין קרניו, אלא לדעתו הלבין מיד כשהגיע שעיר למדבר (תוס' ישנים; תוס' רא"ש).

פרק שביעי - בא לו כהן גדול

מַשְׁנָה. בָּא לוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל לִקְרוֹת את הפרשה בעזרת הנשים, לאחר שאמרו לו שהגיע השעיר למדבר (מאירי ורמב"ם עבודת יום הכפורים ג, ח, ע"פ המשנה הקודמת והגמ' להלן סט, ב). שעליו להיות בעזרה עד גמר קיום מצות שילוח השעיר, ומצוה זו מתקיימת בהגעתו של השעיר למדבר (הגר"ח מבריסק, הו"ד בחי' הגרי"ז על הרמב"ם מכתב א). והטעם שקורא את הפרשה לאחר עבודת היום, כדי להודיע שעשה את העבודה כסדר המקראות, ואז מתפלל שתתקבל עבודתו, ומברך את כל סדר הברכות (תוס' רא"ש).

המשך במילואים עמ' 115